

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ СЛИВА АКУМУЛАЦИЈЕ „БАРЈЕ”

- РАНИ ЈАВНИ УВИД -

Београд, јануар 2019. године

УВОД

Приступа се изради Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Барје” (у даљем тексту: Просторни план) на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Барје” („Службени гласник РС”, број 74/18) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације „Барје” на животну средину („Службени гласник РС”, број 65/18).

Просторни план ће се израђивати у складу са принципима и начелима планирања, коришћења, уређења и заштите простора утврђеним чланом 3. Закона о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13 -УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14, 145/14 и 83/18), као и са принципима управљања водама утврђеним чланом 25. Закона о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10, 93/12 и 101/16). Просторни план ће бити израђен применом интегралног приступа, заснован на начелима одрживог развоја и принципима рационалног, оптималног и одрживог коришћења водних и других ресурса.

Непосредни предмет Просторног плана представљају водни објекти изворишта водоснабдевања „Барје“ (брана и акумулација) као кључни објекти водопривредне инфраструктуре у оквиру Доњег-јужноморавског регионалног система за снабдевање водом насеља и Јужноморавског речног система за заштиту од вода. Просторни план ће се директно спроводити издавањем локацијских услова (за зону I заштите), односно садржаће регулациону разраду за зону I заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Барје“, укупне површине од око 150 ha.

Просторни план ће бити заснован на планској, студијској и другој документацији, резултатима досадашњих истраживања и важећим документима у Републици Србији. Елаборат о зонама санитарне заштите акумулације „Барје” урађен је 2010. године на основу којег је Министарство надлежно за послове здравља донело Решење о одређивању зона санитарне заштите изворишта акумулације „Барје” (бр. 530-02-477/10-04 из 2010. године)¹ који представља важан и саставни део документационе основе овог просторног плана. Главни пројекат санитарне заштите-акумулација „Барје“, којим су дефинисане Зоне санитарне заштите за акумулацију „Барје“, урадио је Енергопројект Београд 1989. године.

Саставни део Просторног плана ће чинити Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана на животну средину.

1. ОПИС ГРАНИЦА ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА

Оквирном границом подручја Просторног плана обухваћене су целе катастарске општине на подручју града Лесковца и града Врања, (укупне површине од око 342 km²) и то: Барје, Букова Глава, Вучје, Гагинце, Калуђерце, Мелово, Оруглица, Равни Дел и Црцавац (град Лесковац) и Власе, Големо Село, Градња, Добрејанце, Дреновац, Дупљево, Крушева Глава, Лалинце, Мијаковце, Мијовце, Остра Глава, Рождаце, Сикирје, Смиљевих, Станце, Стрешак, Студена, Тумба, Трстена, Урманица и Ушевце (град Врање). Граница Просторног плана пружа се спољним границама наведених катастарских општина. Коначна граница обухвата Просторног плана биће дефинисана Нацртом Просторног плана.

¹ Извор: Анекс 11/1: Заштићена подручја – Преглед зона санитарне заштите изворишта, Републичка дирекција за воде (http://www.rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/javne-rasprave/11Aneks_11-1_Zasticena%20podrucja.pdf).

Слив акумулације „Барје“, укупне површине од око 231 km² обухвата делове наведених катастарских општина, док вансливне површине обухватају мањи део подручја Просторног плана (око 111 km²) у катастарским општинама Барје, Букова Глава, Вучје, Гагинце, Калуђерце, Мелово и Оруглица (град Лесковац) и Тумба (град Врање).

Граница Просторног плана пружа се спољним границама наведених катастарских општина. Коначна граница обухвата Просторног плана биће дефинисана Нацртом Просторног плана.

2. КРАЋИ ИЗВОД ИЗ ПЛАНСКИХ И РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА ВИШЕГ РЕДА

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10), утврђено је да се извориште за снабдевање водом „Барје“ налази у оквиру Јабланичког подсистема, односно Доње-јужноморавском регионалном систему водоснабдевања, као и да је израда Просторног плана подручја посебне намене слива акумулације сврстана у приоритетне планске документе за доношење.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана општина Јужног поморавља („Службени гласник РС”, број 83/10) и *Стратегијом о управљању водама на територији Републике Србије до 2034. године* („Службени гласник РС”, број 3/17), а имајући у виду одредбе *Уредбе о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије* („Службени гласник РС”, број 11/02), утврђено је да је акумулација „Барје“ на реци Ветерници кључно извориште/објекат у оквиру Доње-јужноморавског регионалног система, односно Јабланичког подсистема за снабдевање водом насеља у граду Лесковцу (заједно са подземним водама) и Јужноморавског речног система, који омогућава заштиту града Лесковца и околних насеља од поплава. Регионалним просторним планом, вишенаменска акумулација „Барје“, дефинисана је првенствено у функцији поузданог и дугорочног снабдевања водом становништва, насеља и индустрије града Лесковца, капацитета 840 l/s, са постројењем за пречишћавање воде (ППВ) „Горине“. Такође утврђени су и истакнути кључни аспекти безбедности бране на акумулацији „Барје“. Дефинисан је и потребан обим антиерозивних радова у сливу акумулације „Барје“ који обухватају грађевинске радове на површини од 7160 m³ и биолошке радове на 1223 ha. Регионалним просторним планом предвиђено је и побољшавање ефеката интегралног система акумулације, што обухвата и потенцијалну адаптацију објеката бране „Барје“.

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА, НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА И ОСНОВНИХ ОГРАНИЧЕЊА

Подручје Просторног плана простира се у брдско-планинском рејону и одликује се дисецираним рељефом са знатном разликом између најниже и највише надморске висине (око 260 мнв у долини Вучјанске реке на крајњем северу, односно око 1440 мнв врх Влајна планина Кукавица, на истоку).

На подручју просторног плана налазе се деонице државних путева и то: ПА реда бр. 227 на правцу Лесковац-Мирошевце-Власе-Врање (са неизграђеном деоницом од акумулације „Барје“ узводно ка насељу Власе); ПВ реда бр. 436 на правцу Стројковце-Вучје-Владичин Хан (са неизграђеном деоницом од Вучја у правцу Тумбе, планине Кукавице и даље ка Владичином Хану); ПВ реда бр. 435 Трстена - Власе (веза са државним путем 227); и

ПВ реда бр. 473 Лепеница – Урманица - Власе (са неизграђеном деоницом од Урманица до Власа и везом са државним путем 227).

У начину коришћења простора на планском подручју доминирају шуме (шумско земљиште) и други вегетацијом обрасли терени са око 24892 ha (73%), затим травнате и површине под жбуњем са око 8350 ha (24,7%), пољопривредне површине са око 392 ha (1%), изграђени делови насеља око 379 ha (1%) и водно земљиште које заузима око 110 ha (0,3%).

Посебна намена подручја Просторног плана која је кључна за утврђивање планских решења јесте акумулација „Барје“ са зонама санитарне заштите.

У обухвату као и непосредном окружењу Просторног плана су и следеће посебне намене од значаја за концепцију планских решења:

- простор са потенцијалима за развој туризма као важан део туристичке понуде Јабланичког округа у оквиру Кукавичко-Грделичког рејона (рекреативни комплекс акумулације „Барје“ и планине Кукавице - излетишта, објекти, природне и културне вредности и др), као и Лесковачког рејона (туристичке манифестације, просторне културно историјске целине, споменици и историјски догађаји, јавни садржаји у функцији туризма и др.)
- подручје планине Кукавице (западни обронци) од значаја за очување букових шума, режима и квалитета вода и разноврсног биљног и животињског света, са повољним условима за рекреацију, као и потенцијалну заштиту Кукавице као природног добра; и
- копнена зона безбедности у виду појаса ширине 5 km дуж административне границе са Аутономном покрајином Косово и Метохија, као и комплекси специјалне намене.

У обухвату Просторног плана налазе се делови 31 статистичког насеља (9 на подручју града Лесковца и 22 на подручју града Врања) са око 6400 становника (према подацима Пописа 2011. године). У сливу, као и у предложеном обухвату Просторног плана нема већих градских насеља нити значајнијих урбаних центара (сем Вучја, као секундарног центра, које се налази на око 25 km од Лесковца, али ван утицаја на акумулацију). Села на подручју Просторног плана су углавном разбијеног типа.

Систем за снабдевање водом „Барје“ се састоји од следећих водних објеката: а) насута камена брана висине 75 m; б) акумулација дужине око 4,5 km, површине око 140 ha и корисне запремине 21 милион m³ при КНУ 380 m³/с; в) гравитационог цевовода сирове воде; г) постројења за пречишћавање воде; и д) разводне мреже са резервоарима и црпним станицама за потискивање воде.

Акумулација „Барје“ је вишенаменска и поред функције водоснабдевања, примарна је и функција заштите од поплава, уз изравњавање протицаја, задржавање наноса, оплемењивање малих вода и обезбеђивања гарантованог еколошког протока, као и рекреативна функција, а потенцијално и производња електричне енергије (уз изградњу МХЕ).

Акумулација „Барје“ је настала преграђивањем реке Ветернице, која представља леву притоку Јужне Мораве. Брана „Барје“ се налази узводно од села Барје, на 33,45 km речног тока, у клисури која се протеже у смеру север-југ у подножју планине Кукавице. Подручје низводно од акумулације „Барје“ је у прошлости, пре изградње бране 1991, више пута било захваћено катастрофалним поплавама Ветернице, које су биле повод разматрања могућег формирања акумулационог басена у функцији задржавања поплавног таласа и трансформације екстремних стања водостаја. Идеја о изградњи бране из 1966. године, је спроведена у периоду од 1984. до 1990. године, када су реализовани сви објекти и формирана акумулација на деловима насеља Барје, Калуђерце, Црцавац, Гагинце (град Лесковац) и Лалинце (град Врање).

Акумулација „Барје“ представља релативно мало водно тело у повољном еколошком окружењу које је ретко насељено и слабо доступно, што даје могућност за ефикасну заштиту изворишта. Површина воденог огледала акумулације „Барје“ износи око 1,4 km², дужина водног тела је око 6,7 km, ширина акумулације од 350 до 500 m (у средњем и доњем прибранском делу), док на појединим местима (у горњем узводном делу) није већа од 150-

200 m. С обзиром да је акумулација формирана у клисури, просечна дубина језера је око 25 m, при условима нормалног успора.

Језеро је порибљено смуђем, девериком, бабушком, штуком, шараном и толстолобиком, а језеро настањују и клен (који је аутохтона врста), белица, бодорка, бандар и сунчица.

Површина слива акумулације „Барје“ износи око 231 km², што представља око 45% укупне површине слива Ветернице (515 km²). Брана „Барје“ је насута брана, изграђена од каменог набачаја са централним глиненим језгром. Пројектована је тако да се може надвисити за 6 метара (са коте 382 мнв на коту круну бране 388 мнв), уз одговарајуће адаптације преливних и захватних објеката, у циљу добијања додатне корисне запремине од око 10 милиона m³, чиме би се укупна корисна запремина повећала са 21 на 31 милион m³ (пре свега за потребе система за наводњавања око 8.400 ha обрадивих пољопривредних површина и производње електричне енергије). Брана омогућује укупну запремину акумулације „Барје“ од 40,67 милиона m³. Између кота нормалног и максималног успора, резервисан је простор за пријем поплавних таласа (уз истовремени рад испуста). Минимални одрживи проток који се из акумулације „Барје“ испушта у Ветерницу износи 350 L/s.

Преко круне бране, изграђена је саобраћајница ширине 7 m према командној згради и кули водозахвата. У овиру командне зграде налазе се потребне просторије и техничка опрема (уређаји за техничко осматрање бране, разводни трафо 0,4 KW, акумулаторска батерија, дизел агрегат, радионице, магацини, санитарни чвор, радне просторије, соба за одмор и др.

Анализе физичко-хемијских својстава показују да је вода из акумулације „Барје“ одличног квалитета и да се одговарајућим технолошким поступцима обраде може успешно прерађивати у питку воду за потребе водоснабдевања града Лесковац, приградских насеља и једног дела локалног становништва у сеоским насељима. Из система „Барје“ се, као дела Јабланичког подсистема регионалног водоснабдевања, са 97% обезбеђеношћу, упућује сива вода према ППВ Горине капацитета 840 l/s.

Шахтни прелив капацитета 1270 m³/s, евакуатор капацитета 280 m³/s, као и валобран висине 1,1 m, обезбеђује потпуну хидрауличку поузданост бране (како при евакуацији десетхиљадугодишње велике воде, тако и у условима евакуације тако и у условима евакуације тзв. максималног вероватног протока).

Цевовод сирове воде, дужине 5,5 km допрема воду од акумулације „Барје“ до ППВ „Горина“ и потом цевоводом чисте воде до резервоара „Рударска коса“ запремине 12500 m³ код насеља Рударе, односно од ППВ „Горина“ до резервоара запремине 3000 m³ за потребе водоснабдевања корисника на подручју насеља Вучје. Поред акумулације „Барје“, за потребе регионалног подсистема водоснабдевања, као резерва се одржавају артерски бунари чији су капацитети 320 L/s.

Основне смернице развоја водоводних система за сеоска насеља се предвиђају: у долиним селима - техничко побољшање водовода, нарочито у случају прикључења на регионалне магистрални довод и градски водоводни систем Лесковца; и у брдско-планинским селима - обнову и побољшање поузданости водовода, спајањем у јединствену целину више мањих групних система, изградњом већих резервоара и смањивањем великих губитака у мрежи.

Каналисање насеља ће се обављати по принципима сепарационих система, са раздвојеним системима за отпадне воде насеља и атмосферске воде. Предвиђа се повећање обухвата насеља на више од 90%. У долиним насељима ће се градити групни магистрални системи, спајањем канализационих система више насеља, ради довођења отпадних вода на заједничко ППОВ. Планирају се следећи радови на реализацији канализационих система: за Лесковац, реконструкција постојећег система и реализација групног система са ППОВ, који би обухватио Лесковац и приградска насеља; за сеоска насеља која не могу да буду обухваћена малим групним системима са ППОВ, санитација, посебно у планинским подручјима (код дисперзованих и неприступачних насеља) која ће се обављати по принципима руралне санитације - са одвођењем отпадних вода у индивидуалне или групне

водонепропусне објекте и комбинацију са секундарним биолошким пречишћавањем, уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама, односно, уклањања и коришћења у пољопривреди на санитарно безбедан начин како не би дошло до загађења површинских и подземних вода.

Уз уважавање објеката и основне функције водоснабдевања на планском подручју су евидентна следећа основна ограничења:

- Ветерница, као лева притока Јужне Мораве има природне предиспозиције за развој ерозионих и бујичних процеса које условљавају геоморфолошки и геолошки услови терена;
- на разматраном подручју слива због заштите акумулације не могу се лоцирати нови привредни капацитети који су већи потрошачи воде и имају отпадне воде које угрожавају извориште;
- неопходност промене планираног путног праваца државног пута у зони акумулације, услед поштовања прописа о санитарној заштити изворишта водоснабдевања;
- изразита депопулација подручја - пражњење сеоских насеља, неповољна старосна структура, смањење броја чланова домаћинства, велика стопа незапослености;
- опасност од појава неодговарајуће експлоатације шума и неадекватног коришћења земљишта;
- појаве немарног и неодговорног понашања становништва, у горњем делу тока реке Ветренице узводно од језера, услед неадекватног одлагања отпада, септичких јама и рада неколико ћумурана, што утиче на квалитет воде у акумулацији;

У погледу угрожености подручја Просторног плана од ванредних ситуација основне опасности прете од дејства ерозионих процеса, бујичних токова покренутих клизишта на падинским теренима, плављења пољопривредних и стамбених површина, појаве пожара, града и земљотреса.

Досадашње и предвиђене глобалне промене у клими могу узроковати повремена пресушивања притока Ветренице, што се може одразити на квалитет воде за пиће.

Због већих континуалних површина под шумом и обрадивим земљиштем, подручје је изложено и опасности од пожара. Опасност од земљотреса је на нивоу процењене јачине у зони од 8° MCS.

За подручје Просторног плана до сада нису били прописани посебни услови и захтеви за прилагођавање потребама одбране земље.

4. ЦИЉЕВИ ИЗРАДЕ ПЛАНА

Основни циљ израде Просторног плана је дефинисање планског основа за дугорочно обезбеђен висок квалитет воде у сливу акумулације „Барје”, поуздано водоснабдевање корисника на подручју града Лесковца и насеља у окружењу, као и одрживи развој обухваћеног подручја и локалних заједница градова Лесковца и Врања.

Имајући у виду препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја у области политике вода² и заштићеним подручјима³, утврђују се следећи *општи циљеви* заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја:

- Одрживо коришћење водних ресурса, обезбеђење трајне и интегрисане заштите и унапређења квалитета вода изворишта водоснабдевања „Барје“;
- Очување и обезбеђење просторних услова за остваривање приоритетне посебне намене подручја, која се односи на одрживу заштиту, развој, уређење и планско коришћење

² Directive of the European Parliament and of the Council 2000/60/EC – Establishing Framework for Community Action in the Field of Water Policy.

³ „Европска повеља за одрживи туризам у заштићеним подручјима“, „Европске перспективе просторног планирања“, смернице Међународне уније за заштиту природе, Светске туристичке организације и Програма Уједињених нација за животну средину и др.

изворишта сливног подручја акумулације „Барје“, односно функционисање и изградњу водопривредне инфраструктуре и објеката;

- Успостављање зона санитарне заштите изворишта и утврђивање режима заштите, коришћења и уређења простора, ефикаснија контрола заштите, коришћења и изградње простора у зонама заштите изворишта;
- Заштита и уређење сливног подручја акумулације „Барје“ у складу са елаборатом о зонама санитарне заштите изворишта;
- Усклађивање размештаја активности и физичких структура са режимима заштите изворишта, природних и културних добара, односно обезбеђивање услова за даље функционисање постојећих и планираних привредних активности, насеља и инфраструктурних система;
- Заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење природних вредности, односно интегритета, лепоте и разноликости предела;
- Рационално коришћење и очување природних ресурса, заштита и унапређење животне средине, природних и створених вредности, валоризација комплементарних потенцијала подручја за развој, као и просторни, саобраћајни, привредни и други облици интеграције подручја са окружењем;
- Стварање услова за реализацију компензација локалном становништву у складу са ограничењима режима заштите вода, кроз развој инфраструктуре и објеката, активности и функција јавног значаја, подршку аграрном реструктурирању и диверзификацији економских активности на селу, посебно у области еколошки прихватљивог туризма и других комплементарних делатности;
- Стварање услова за одмор, рекреацију и едукацију посетилаца о природним и културним вредностима подручја, организовањем садржајно заокружене туристичко-рекреативне понуде усклађене са режимима заштите изворишта и интегрисане у туристичке понуде Јабланичког округа; и
- Одговорно управљање просторним развојем, уређењем и заштитом изворишта акумулације „Барје“, у складу са потенцијалима и ограничењима природних и створених вредности и утврђивање елемената за интегрално (вишенаменско) коришћење и заштиту водних ресурса, на основу праведне и избалансираних политике усклађивања интереса за коришћење вода с дугорочним интересима и потребама економског и социјалног развоја локалних заједница.

Основни принципи заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана јесу:

- заштита и унапређења стања животне средине, посебно квалитета вода у сливу изворишта водоснабдевања „Барје“;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта, посебно од непланске изградње у зонама I и II степена заштите акумулације „Барје“;
- просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита (регионалног и локалних) изворишта градова Лесковца и Врања, са суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу;
- унапређење саобраћајне приступачности у складу са режимима заштите;
- принцип супсидијарности и јавно-приватног партнерства, као и принцип веће транспарентности у доношењу одлука;
- заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби (приоритетно изворишта „Барје“); и
- релативизација конфликта у коришћењу изворишта и одрживом развоју локалних заједница.

5. ПЛАНИРАНА ПРЕТЕЖНА НАМЕНА ПОВРШИНА

Просторни план представља плански основ за обезбеђење просторних услова за даљи развој посебне намене водоснабдевања и заштите слива изворишта акумулације „Барје”, уз иницирање и усмеравање других додатних намена и функција у простору у оквирима одрживог развоја планског подручја.

Полазиште за дефинисање планске концепције, намене простора и режима заштите, односно основну условљеност у планирању слива акумулације „Барје”, представљају *зоне санитарне заштите* које се су одређене Решењем о одређивању зона санитарне заштите изворишта акумулације „Барје” на основу Елабората о зонама санитарне заштите акумулације „Барје”, а у складу са Правилником о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања („Службени гласник РС”, број 92/08).

Просторним планом утврдиће се простор јавне намене за брану и акумулацију „Барје”.

У погледу планиране *намене површина* Просторним планом ће се одредити водно земљиште у оквиру зоне I санитарне заштите акумулације (у односу на постојећу КМУ), док ће се у преосталом делу слива водоизворишта задржати постојећи однос у наменама са највећим процентом шумског земљишта.

Режими санитарног надзора утврдиће се на основу Решења о одређивању зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Барје” (бр. 530-02-477/10-04 из 2010. године) и Правилника о начину одређивања и одржавања зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања. У случају преклапања зона санитарне заштите акумулације „Барје” и зона заштите и резервисања простора, установљених за посебне намене по различитим основама, примењиваће се строжији режим заштите и коришћења простора.

У зони I акумулације „Барје” (површине од око 1,5 km²) дефинисаће се земљиште јавне намене и успоставиће се режим строгог санитарног надзора. За површине у овој зони биће дати елементи детаљне регулационе разраде у склопу овог Просторног плана. У зони I акумулације ће се примењивати режими заштите уређења и коришћења простора који забрањују изградњу објеката и постројења који нису у функцији водопривреде, чувања и одржавања објеката бране и акумулације. Током израде Нацрта Просторног плана размотриће се услови за уређење приобаља за потребе рекреативног коришћења акумулације, уз претходно прибављање мишљења надлежних министарстава (водни услови), односно јавног водопривредног предузећа и управљача водоводног система, у координацији са осталим корисницима акумулације (надлежним органом јединице локалне самоуправе и др.).

На простору зоне II акумулације „Барје” (површине од око 8,2 km²) успоставиће се режим контролисаног коришћења простора и сталног санитарног надзора са забраном изградње објеката и обављања активности која угрожавају здравствену исправност воде на изворишту.

У зони III акумулације „Барје” (површине од око 221,5 km²) успоставиће се режим контролисане изградње и коришћења простора који обезбеђује заштиту квалитета вода и здравствену исправност воде изворишта. Ове мере подразумевају појачану санитацију.

Просторним планом ће се резервисати простор за планирану надоградњу акумулације „Барје” од 6 m (са коте 382 мнв на коту круну бране 388 мнв) у случају да дође до потреба за развојем Јабланичког подсистема регионалног система водоснабдевања и Јужноморавског речног система за заштиту града Лесковца и околних насеља од поплава. Резервација простора ће се утврдити у стратешком делу Просторног плана. Реализација друге фазе развоја акумулације „Барје” (са планираном већом КМУ) захтеваће: значајано проширење територијалног обухвата зоне I и зоне II санитарне заштите изворишта водоснабдевања; нужно просторно редефинисање зона и режима непосредне заштите, додатну

експропријацију и регулисање власничких односа; релативизацију проблема временског хоризонта резервације и неизвесност реализације планираног; као и накнадно димензионисање, односно одговарајуће адаптације већ постојећих преливних и захватних објеката и система. Проширење територијалног обухвата зоне I и II санитарне заштите, може захтевати двојни режим заштите (истовремено у режиму заштите и режиму резервације) и потенцијални висок ниво колизије са другим заинтересованим корисницима простора.

Поред изворишта водоснабдевања, на деловима обухваћеног подручја планским документима вишег реда, другим плановима подручја посебне намене, односно планским документима градова Лесковца и Врања успостављене су или предвиђене активности које имају карактер посебне намене, као што су: заштита природних вредности и културних добара, других изворишта водоснабдевања, туристичка валоризација и развој и уређење насеља и др.

Подручје планине Кукавице предвиђено је за заштиту због комплекса квалитетних букових шума (са већ постојећим заштићеним природним добрима Зелениче и Кукавица, затим са простором од есенцијалног значаја за очување режима и квалитета вода (посебно кањон реке Вучјанке) и разноврсног биљног и животињског света, са повољним условима за рекреацију. Оквирна површине предвиђена за заштиту је око 16.000 ha и највећим делом се простире ван подручја слива акумулације „Барје“ и подручја Просторног плана.

Непосредно уз западну границу Просторног плава, делећи заједничку вододелницу, односно границу слива налази се подручје слива планиране акумулације „Кључ“. Ова акумулација је обрађена Просторним планом подручја посебне намене слива акумулације „Кључ“, „Службени гласник Републике Србије“, број 55/10. Акумулација је планирана као део Јабланичког подсистема за снабдевање водом насеља у општинама Лебане и Медвеђа (просечно 220 L/s, у максимуму 300 L/s), и Јужноморавског речног система (наводњавање до 10.000 ha, повећање малих вода испуштање гарантованог протока од 130 - 240 L/s.).

Основне концепцијске поставке и одређења заштите, уређења и одрживог развоја подручја Просторног плана јесу:

- Заштита слива изворишта „Барје“ успостављањем и поштовањем режима зона I, II и III степена санитарне заштите изворишта, очувањем и унапређењем квалитета вода Ветернице и њених притока узводно од акумулације у I и II/III класи. Приоритет је санитација насеља и успостављање ефикасније контроле заштите, коришћења и изградње простора у зонама санитарне заштите, уз обезбеђење институционално-организационе подршке и умрежавање свих релевантних актера, чиме се обезбеђује јавни интерес заштите вода и омогућава развој локалних заједница;
- Заштита природних вредности и добара очувањем заштићених и строго заштићених врста дивље флоре и фауне, феномена геонаслеђа и кључних обележја предела, уз одрживи развој туризма;
- Туризам ће представљати алтернативну делатност и вид компензације локалном становништву за различита ограничења у развоју који намећу режими заштите изворишта и природног наслеђа и ресурса. Одређени видови туризма (еко, етно, рурални, спортско-рекреативни и др., као и манифестације у непосредном окружењу) ће активирати развој комплементарних активности и структура (посебно у производњи органске хране, аутентичних етно-производа, традиционалних заната, јавних служби, инфраструктуре и др.) и подржати заштиту и презентацију природних и културних вредности;
- Привредни развој подручја Просторног плана и непосредног окружења оствариваће се подржавањем привредних активности у делатностима комплементарним заштити изворишта и природних вредности. Приоритет има развој водопривреде, а потом њој комплементарних делатности: одрживог туризма, органске пољопривреде, шумарства и услуга. Остваривање ових одређења подразумева примену европских директива о водама и принципа одрживог развоја у заштићеним подручјима који може да активира територијални капитал ширег подручја. Подстицање развоја конкурентне и одрживе пољопривреде (уз унапређење услова за наводњавање) и еколошких видова туризма

омогућиће побољшање квалитета живљења сеоског становништва и остваривање заштите и одрживог коришћења пољопривредног земљишта и предела. Приоритет је развој пољопривредних производа посебних одлика квалитета до нивоа препознатљивог географског имена порекла (сточарски производи, воће) и јачање веза пољопривреде и комплементарних делатности (туризам, угоститељство и сл.);

- Виши квалитет доступности и интегрисаности подручја Просторног плана са окружењем оствариће се осавремењавањем, рехабилитацијом и изградњом појединих деоница државних путева другог реда, као и локалне мреже путева, уређење бицикличких, пешачких, планинарских, излетничких и риболовних стаза. Посебан значај имаће комунално опремање и уређење насеља као и унапређење енергетске и комуникационе инфраструктуре.

Заштита изворишта намењеног водоснабдевању изазива одређене *конфликте у простору*, те је један од основних задатака Просторног плана обезбеђење решења за интегрални развој, коришћење и уређење подручја посебне намене, односно релативизација и усаглашавање конфликтних интереса водопривреде и других корисника простора.

Полазишта за релативизацију испољених и потенцијалних *конфликтних интереса* између посебних намена и других функција у простору од интереса за развој локалних заједница су:

- обезбеђење одговарајућих компензација локалном становништву на име ограничења у производњи насталих успостављањем режима заштите изворишта, спровођење мера заштите простора и изворишта вода и реализације нових развојних еколошки прихватљивих активности, са непосредном материјалном подршком, у оквиру инвестиционих и експлоатационих трошкова изворишта;
- забрана изградње нових објеката који нису у функцији водопривреде у зони I, а у зони II забрана изградње објеката који угрожавају здравствену исправност воде на изворишту, као и утврђивање и поштовање услова и правила изградње и реконструкције објеката у складу са режимима заштите;
- плански развој туризма и алтернативне сеоске економије, усклађених са режимима заштите изворишта и природе, едукација и информисање локалног становништва и посетилаца о вредностима и циљевима заштите изворишта и одрживог развоја подручја; и
- унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености (посебно санитација насеља и по потреби реализација мањих ППОВ) и уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за потенцијални развој (у зони III акумулације).

Просторни план садржи *детаљну регулациону разраду* за зону I санитарне заштите изворишта водоснабдевања око акумулационог језера (у односу на постојећу КМУ), као земљишта јавне намене. Детаљном регулационом разрадом ће се дефинисати правила уређења и грађења која се односе на водопривредне објекте, пратећу инфраструктуру, као и њихово санитарно техничко обезбеђење, за зону I заштите изворишта водоснабдевања акумулације „Барје“.

6. ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ПЛАНИРАЊА У ПОГЛЕДУ УНАПРЕЂЕЊА НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПРОСТОРА

Реализација планских решења и пропозиција омогућиће: континуално поуздано снабдевање водом становништва града Лесковца и других мањих низводних насеља у оквиру регионалног система; спречавање могућих проблема у водоснабдевању; заштиту и очување квалитета воде у језеру; као и заштиту од поплава и унапређење могућности наводњавања пољопривредних површина.

Доношењем Просторног плана обезбедиће се: заштита и уређење сливног подручја акумулације „Барје“; унапређење инфраструктурне и комуналне опремљености; унапређење

квалитета живљења локалног становништва стимулацијом постојећих и развојем нових делатности (у првом реду еколошких видова туризма и алтернативне сеоске економије); обезбеђење услова за развој модела компензације локалним заједницама услед ограничења насталих спровођењем прописаних режима заштите изворишта водоснабдевања; задовољење рекреативних, спортских и културолошких потреба становништва и туриста; уређење грађевинског земљишта у насељима и зонама планираним за развој спортско-рекреативних активности; и смернице за институционално-организациону и управно-контролну подршку коришћењу и заштити изворишта.

Институт за архитектуру и урбанизам Србије

Директор

др Саша Милијић
научни саветник